

Forord

Diskussionen om fagbevægelsen har i de senere år kørt i samme rille. Med tilbagevendende fantasiløshed ringer journalister hvert år op til 1. maj til alverdens fremtids- og fortidsforskere for at få et bud på, hvad årsagen til de faglige organisationers tilsyneladende tilbagerulning kan være. Mange forklaringer er på spil på samme tid: Individualisering betyder, at medlemmerne ikke længere kan behandles så ensartet som førhen; virksomheder tilbyder i stigende grad løn- og arbejdsvilkår, som overstiger de krav, som fagforeninger ellers sikrer; unge er historieløse og glemmer fagbevægelsens kampe for de forhold, de har i dag; de faglige organisationer er dinosaurer, som ikke er fulgt med tiden osv.

Det paradoksale ved diskussionen er imidlertid, at de faglige organisationers medlemstal slet ikke falder i den grad, som man forventer. De faglige organisationer har mistet en forsvindende lille procentdel af medlemmerne – og i Danmark langt mindre end i en række andre europæiske lande. Fra 1993-2003 har der vist sig et lille plus på 1,7% i absolutte tal – men hvor det især er LO-forbund, der taber medlemmer, vinder de akademiske fagforeninger medlemmer (EIRO Comparative, TN0403105U). Målt i medlemstal mangler fagbevægelsen altså ikke tilslutning.

Men tilslutningen til fagbevægelsen kan jo måles og diskuteres som andet end kvantitet. Fagbevægelsen selv har gennem de senere år på forskellige måder forsøgt at indfange medlemmernes holdninger til fagbevægelsen. Hvorfor er man eller er man ikke medlem, og hvilken funktion kan fagbevægelsen have foruden vedblivende at sikre grundlæggende løn- og arbejdsvilkår? Sådanne spørgsmål har herhjemme relevans

ud over snævre fagforeningskredse. For hvis fagbevægelsen skal give mening, både for det enkelte medlem og som aktør i den højt berømmede danske model, hvordan kan eller skal fagbevægelsen så udvikle sig? Det solidariske samfundsprojekt har gennem hundrede år været fagbevægelsens raison d'être. Er det muligt at udvikle fagbevægelsen i takt med arbejdsmarkedets aktuelle transformeringer, fleksibiliseringer, intensivering, individualiseringer og globaliseringer uden at kaste den solidariske tankegang bort?

I dette temanummer om fagbevægelsens nutid og fremtid analyseres og diskuteres forskellige vinkler på de fagpolitiske og samfundsmæssige forandringer, som kalder på udvikling i og af fagbevægelsen.

I den første artikel giver Carsten Strøby Jensen et overblik over udviklingen i fagbevægelsen i de europæiske lande, og tendensen er klar: I langt de fleste lande har man set et markant fald i organisationsgraderne. Strøby Jensen påpeger bl.a., at der er betydelige forskelle i de faglige organisationers situation i forskellige lande, og det belyses ved at se på udviklingstrækkene i fem udvalgte lande.

Pernille Tanggaard Andersen analyserer med udgangspunkt i en bestemt gruppe af fagforeningsmedlemmer, nemlig yngre ufaglærte kvinder, om individualisering og eroderede fællesskaber kan være en forklaring på den vigende tilslutning til de faglige organisationer. Artiklen påviser, at der ikke er en nødvendig modsætning mellem øget individualisering og den kollektive orientering, som er forudsætningen for fagforeningens opbakning.

I temanummerets tredje artikel tager Anders Buch fat på spørgsmålet om de akade-

miske fagforeningers særlige udfordringer. I kraft af en stærk medlemsgruppe stilles der store krav til de ydelser, som f.eks. Ingeniørforeningen forventes at tilbyde sine medlemmer, og med udgangspunkt i en opstilling af de typiske rationaler i en fagforenings virke diskuterer Buch, hvorledes især kompetenceudvikling og netværksopbygning kan ses som fremtiden for de højtuddannedes faglige organisation.

Henrik Lund foreslår i den fjerde artikel, at integreringen af et bæredygtighedsperspektiv i fagbevægelsens (fag)politiske strategi er en måde at revitalisere det faglige arbejde på. Med udgangspunkt i nære og arbejdspladsrelevante reformer kan fagbevægelsen måske genfinde sin rolle som social bevægelse – ganske vist med konkret udgangspunkt i arbejdspladserne, men videre som en måde at demokratisere og forny selve fagbevægelsen på.

I temanummerets debatartikel diskuterer sekretariatschef i A-kassernes Samvirke, Torben D. Jensen, de mange trusler og ud-

fordringer, som dagens a-kasser står overfor: Krav om lavere omkostninger og bedre service, generel mediekritik, et enstrengt arbejdsmarkedssystem, hvor andre vil overtage a-kassernes arbejde, obligatorisk a-kassememberskab, digitalisering osv. Ifølge Jensen vil en underminering af de faglige a-kasser være lig med et alvorligt angreb på hele fagbevægelsen og den danske model. Og også af denne grund har a-kasserne stadig deres eksistensberettigelse.

Som det fremgår, spænder artiklerne i dette temanummer vidt – fra ufaglærte kvinders faglige solidaritet til ingeniørers mere 'value-for-money' tilgang til medlemskab; fra nøgtern analyse af den faglige organisationers medlemsudvikling i Europa til konkrete strategier for genoplivningen af fagforeningerne som sociale bevægelser. Og på den måde tegner temanummeret her måske også heterogeniteten i de faglige bevægelser og deres aktører.

Redaktionen

Vibeke Kold, Jo Krøjer og Steen E. Navrbjerg